

Ameryka Łacińska, 3 (117) 2022
ISSN 1506-8900; e-ISSN 2081-1152
CC-BY-SA

Prezydenci Brazylii – krótka wycieczka po historii republiki

Presidents of Brazil - a Brief Outline of the History of the Republic

Artykuł nadesłany: 12 listopada 2022
Wersja ostateczna: 13 listopada 2022
DOI: 10.7311/20811152.2022.117.10

Streszczenie: W okresie 130 lat istnienia Republiki Brazylii, w której aktualnie obowiązuje system prezydencki, krajem rządili różnorodni politycy. W niniejszym kalendarium przedstawiamy sylwetki prezydentów tego kraju (wyluczając osoby p.o. prezydenta).

Słowa kluczowe: Brazylia, historia, prezydenci.

Abstract: In 130 years of the history of the Republic of Brazil, which currently has a presidential system, a variety of politicians ruled the country. This calendar presents the profiles of the Presidents of Brazil (excluding the ainterim presidents).

Keywords: Brazil, history, presidents.

Tegoroczne wybory prezydenckie w Brazylii zbiegły się z obchodami 200-lecia ogłoszenia niepodległości tego kraju i zmobilizowały społeczeństwo – pełne nadziei i obaw – do podsumowań i tworzenia planów na przyszłość. Pokazując światu kruchość brazylijskiej demokracji i przypominając również młodość Republiki, utworzonej w 1889 r. po obaleniu monarchii.

W starciu o prezydenturę Brazylii, w drugiej turze wyborów przeprowadzonych 30 października 2022, zmierzyli się Jair Bolsonaro i Luiz Inácio Lula da Silva. Oddać w nich głos mogli obywatele powyżej 16 roku życia, jednakże dla osób w wieku 18-70 lat były one nie tylko prawem, ale i obowiązkiem. De facto, wyborcy oddawali swój głos na prezydenta i wiceprezydenta. Stosunkiem 50,9% do 49,1% wybory wygrał Lula da Silva z Partii Pracujących, któremu jako wiceprezydent towarzyszyć będzie Geraldo José Rodrigues de Alckmin z Socjalistycznej Partii Brazylii (wcześniej należał do Brazylijskiej Partii Socjaldemokratycznej, PSDB).

Formuła bezpośredniego głosowania na prezydenta, do którego młodzi Brazylijczycy zdążyli się przyzwyczaić, przywrócona została w 1989 r.

Wcześniej, w trakcie 25 lat, po puczu wojskowym z 1 kwietnia 1964 r., który gwałtownie zakończył rządy João Goularta, prezydenta wybierała Izba Deputowanych.

W okresie 130 lat istnienia Republiki, w której aktualnie obowiązuje system prezydencki, Brazylią rządzą różnorodni politycy. Poniżej przedstawiamy sylwetki prezydentów tego kraju (wyłączając osoby p.o. prezydenta):

35. **Jair Messias Bolsonaro** (prezydent od 1 stycznia 2019 do 31 grudnia 2022), były wojskowy, urodzony w 1955 r. Należący do prawicowej Partii Społeczno-Liberalnej (Partido Social Liberal). W trakcie swojego mandatu odwoływał się do spuścizny rządów wojskowych. Jego prezydentura uważana za populistyczną, zbiegła się z pandemią, pogłębieniem się kryzysu gospodarczego w kraju oraz wzrostem podziałów i antagonizmów w społeczeństwie.

34. **Michel Miguel Elias Temer Lulia** (od 31 sierpnia 2016 do 31 grudnia 2018), z wykształcenia prawnik, urodzony w 1940 r. Związany z centrową i liberalną pod względem gospodarczym Partią Brazylijskiego Ruchu Demokratycznego (PMDB – Partido do Movimento Democrático Brasileiro). Urząd prezydenta objął jako wiceprezydent po przeprowadzeniu impeachmentu Dilmę Rousseff.

33. **Dilma Vana Rousseff** (od 1 stycznia 2011 do 31 sierpnia 2016), z wykształcenia ekonomistka, urodzona w 1947 r., związana z Partią Pracujących (Partido dos Trabalhadores, PT). Była pierwszą kobietą w Brazylii wybraną na stanowisko prezydenta kraju. Działała w ruchu oporu przeciw dyktaturze wojskowej, skazana przez trybunał wojskowy na trzy lata więzienia w 1970 r. W 2014 r. wybrana na drugą kadencję, podczas której wprowadzone zmiany w systemie fiskalnym i bankowym nie spotkały się z aprobatą elit ekonomicznych, a skandale korupcyjne (jak operacja *Lava Jato*) przyczyniły się do odsunięcia jej przez Parlament od władzy. Podczas jej prezydentury Brazylia była gospodarzem letnich Igrzysk Olimpijskich i Mistrzostw Świata w Piłce Nożnej.

32. **Luiz Inácio Lula da Silva** (od 1 stycznia 2003 do 31 grudnia 2010) z wykształcenia spawacz, urodzony w 1945 r. Działacz związkowy, współzałożyciel i członek Partii Pracujących (PT). W czasie dyktatury wojskowej był aktywnym działaczem związkowym organizującym liczne strajki. Trzykrotnie wybrany na prezydenta Brazylii (w 2003, 2006 i 2022) urząd, o który ubiegał od 1989 r. Jest najpopularniejszym prezydentem Brazylii

i został uznany za jednego z najbardziej wpływowych polityków XXI wieku na świecie. Za jego kadencji Brazylia osiągnęła najniższe wskaźniki ubóstwa i rozwarstwienia społecznego, dzięki wprowadzonemu zintegrowanemu systemowi programów socjalnych, w tym *Bolsa Familia* i *Fome Zero*. Jednocześnie kraj prowadził intensywną politykę zagraniczną, zarówno regionalną jak i w ramach globalnego Południa. Po złożeniu mandatu, w ramach operacji *Lava Jato*, w lipcu 2017 r. Lula został skazany za bierną korupcję na dziewięć lat i sześć miesięcy więzienia przez sędziego Sérgio Moro. Przebywał w więzieniu 580 dni i tym samym nie mógł kandydować w wyborach prezydenckich 2018 r. 8 listopada 2019 r. zarządzono jego zwolnienie, a w marcu 2022 r. Sąd Najwyższy unieważnił wszystkie wyroki wydane przeciwko Luli. Wybrany na prezydenta Brazylii w październiku 2022 r.

31. **Fernando Henrique Cardoso** (od 1 stycznia 1995 do 31 grudnia 2002) z wykształcenia socjolog, urodzony w 1931 r. Oprócz kariery politycznej rozwijał działalność badawczo-akademicką. Funkcjonariusz CEPAL – Komisji Gospodarczej ds. Ameryki Łacińskiej i Karaibów ONZ, związany z tzw. latynoamerykańską szkołą myśli ekonomicznej (założoną przez Raula Prebischa). Największym wyzwaniem jego prezydentury była stabilizacja waluty i utrzymanie wzrostu gospodarczego. Autor Planu Real, wprowadzonego w 1994 r. Za jego prezydentury kontynuowane były reformy gospodarcze o liberalnym charakterze, ale również wprowadzono społeczne osłony jak program *Bolsa Escola*. Odznaczony w Polsce Orderem Orła Białego.

30. **Itamar Augusto Cautiero Franco** (od 29 grudnia 1992 do 31 grudnia 1994) z wykształcenia inżynier, urodzony w 1930 r. Był wiceprezydentem w rządzie Fernando Collora de Mello i objął urząd prezydenta, kiedy ten, w atmosferze skandalu korupcyjnego, musiał zrezygnować ze stanowiska. Działacz opozycyjny w okresie dyktatury wojskowej i członek Partido do Movimento Democrático Brasileiro, PMDB.

29. **Fernando Alfonso Collor de Mello** (od 15 marca 1990 do 28 grudnia 1992) z wykształcenia dziennikarz, urodzony w 1949 r. Był gubernatorem Stanu Alagoas. Najmłodszy w historii Brazylii prezydent, reprezentował Partido da Reconstrução Nacional i był pierwszym wybranym w pełni demokratycznych wyborach po okresie dyktatury. W trakcie jego mandatu zapoczątkowano restrukturyzację neoliberalną gospodarki kraju (prywatyzacja przedsiębiorstw, deregulacja płac, cięcia w programach socjalnych) efektem

czego było wysokie bezrobocie i recesja. Oskarżenia o korupcję doprowadziły do odsunięcia go od władzy przez Parlament w drodze impeachmentu.

28. **José Ribamar Elias Nascimento Ferreira de Araújo Costa Sarney** (od 15 marca 1985 do 15 marca 1990), z wykształcenia prawnik i literaturoznawca, urodzony w 1930 r. Związany w trakcie swojej kariery politycznej z różnymi partiami, w tym był przewodniczącym konserwatywnej, ekstremalnie prawicowej ARENA - Aliança Renovadora Nacional, następnie Partido Democrático Social, ostatecznie przeszedł do Frente Liberal. Stanowisko prezydenta objął po śmierci w 1985 prezydenta elekta Tancredo Nevesa. Okres jego prezydentury wyznaczają dwa ważne cele: odbudowa demokracji i zwalczenie kryzysu inflacyjnego.

27. **João Baptista de Oliveira Figueiredo** (od 15 marca 1979 do 15 marca 1985), z wykształcenia wojskowy, urodzony w 1918 r. W czasie rządów prezydenta Quadrosa wszedł w skład Generalnego Sekretariatu Rady Bezpieczeństwa Narodowego. Członek ruchu polityczno-wojskowego, który zainicjował zamach w 1964 r. W latach 1964-66 szef Narodowych Służb Informacyjnych. Jego prezydentura jest kontynuacją otwierania się politycznego Brazylii. W 1979 r. weszła w życie amnestia (*Lei de Anistia*), która pozwoliła uwolnić część więźniów politycznych i umożliwiła powroty uchodźców politycznych. W tym samym roku Kongres uchwalił prawo, które znosiło obowiązkowy dwupartyjny system i pluralizowało scenę polityczną kraju.

26. **Ernesto Beckmann Geisel** (od 15 marca 1974 do 15 marca 1979), zawodowy żołnierz, urodzony w 1908 r. Dosłużył się stopnia generała armii. W 1930 r. wsparł Rewolucję. W latach 1946-47 sekretarz generalny Rady Bezpieczeństwa Narodowego. Uczestniczył w ruchu polityczno-wojskowym na rzecz przewrotu 1964 r. W latach 1967-69 minister w Najwyższym Trybunale Wojskowym, a między 1969-73 prezes Petrobrasu. Jak sam określił, okres jego prezydentury to powolne, bezpieczne i stopniowe zmiany wyznaczające drogę wdrażania systemu demokratycznego w kraju. W 1975 r. zniesiono cenzurę wobec dziennika *O Estado de S. Paulo*. W trakcie jego prezydentury Brazylia zacieśniła współpracę z USA.

25. **Emílio Garrastazu Médici** (od 30 października 1969 do 15 marca 1974), zawodowy żołnierz, urodzony w 1905 r. Poparł rewolucję 1930 r., a w 1932 r. walczył przeciw powstaniu konstytucjonalistów. Był szefem Akademii Wojskowej Agulhas Negras, poparł pucz wojskowy 1964 r. Był delegatem w Międzyamerykańskiej dwustronnej Radzie Obrony Brazylia – USA.

Podczas jego prezydentury wzrosły prześladowania opozycji politycznej, zastrzeżono cenzurę środków masowego przekazu, działania zwalczające partyzantkę wiejską i miejską. W obszarze gospodarczym Brazylia przeżywała wówczas tzw. okres *milagre brasileiro* (brazylijskiego cudu).

24. **Arturo da Costa e Silva** (15 marca 1967 do 31 sierpnia 1969), wojskowy, urodzony w 1899 r. W 1922 r. brał udział w ruchu poruczników (*movimento tenentista*), za co został uwięziony. Pełnił funkcję attaché wojskowego w Ambasadzie Brazylii w Buenos Aires w latach 1950-52. W 1961 r. awansował do stopnia generała dywizji. Był jednym z ideologów i wykonawców zamachu wojskowego 1964 r. wchodząc w skład Najwyższego Dowództwa Rewolucji (Comando Supremo da Revolução) obok Correia de Melo i Augusto Redamakera. W czasie pierwszych dwóch lat jego rządów odbyło się wiele protestów, manifestacji, strajków generalnych, podjęło aktywność Frente Ampla - grupa polityczna skupiająca konserwatywnego Carlosa Lacerdę i jego byłych centrolewicowych przeciwników reżimu wojskowego Juscelino Kubitscheka i João Goularta. Efektem działań opozycji było przyjęcie przez władze 13 grudnia 1968 r. dekretu no. 5 (AI-5), który poszerzył uprawnienia prezydenckie umożliwiając: zawieszenie praw politycznych i gwarancji konstytucyjnych, rozwiązanie Parlamentu, interwencję federalną na poziomie stanowym i municypalnym, dymisjonowanie funkcjonariuszy publicznych. Poszerzono centralizację decyzji dotyczących gospodarki, utrzymując wzrost i niską inflację, powołano do życia przedsiębiorstwo Embraer.

23. **Humberto de Alencar Castelo Branco** (od 15 kwietnia 1964 do 15 marca 1967) wojskowy, urodzony w 1897 r. Brał udział w kampanii włoskiej podczas II wojny światowej jako członek Brazylijskich Sił Ekspedycyjnych (FEB). Był zastępcą szefa Głównego Sztabu Sił Zbrojnych (EMFA). W 1962 r. awansował do stopnia generała armii. Uznawany za pierwszego dyktatora wojskowego po zamachu stanu w 1964 r. Jego rządy charakteryzują się instytucjonalizowaniem w strukturach władzy aparatu przemocy i prześladowań. Jednym z elementów było utworzenie w czerwcu 1964 r. Narodowych Służb Informacyjnych. 15 marca 1967 r. uchwalono silnie autorytarną Konstytucję, skupiając największą liczbę uprawnień rządowych we władzy wykonawczej, zmniejszając tym samym wpływy władzy ustawodawczej.

22. **João Belchior Marques Goulart** (od 8 września 1961 do 1 kwietnia 1964), z wykształcenia prawnik, właściciel ziemski urodzony w 1918 r. Karierę polityczną rozpoczął jako członek Brazylijskiej Partii Pracy (PTB).

W latach 1953-54 był ministrem pracy, przemysłu i handlu w rządzie Getúlio Vargasa. Był wiceprezydentem republiki w rządach Juscelino Kubitscheka i Jânio Quadrosa. Objął urząd prezydenta Republiki po rezygnacji prezydenta Quadrosa. Uznaje się, że prowadził niezależną politykę zagraniczną, co przejawiało się przywróceniem stosunków z ZSRR, sprzeciwem wobec sankcji nałożonych na Kubę, ale również w próbach mediacji między USA a Kubą. Był zwolennikiem integracji Ameryki Łacińskiej. W kwestiach gospodarczych, zwolennik gospodarki planowanej, rozwoju regionalnego (wspierał działania Celso Furtado). Goulart przyjął prospołeczne rozwiązania, takie jak wprowadzenie reformy rolnej, ubezpieczeń społecznych dla robotników rolnych, 13 pensję dla pracowników sektora publicznego, reformy w sektorze zdrowia i edukacji (w tym kampanię alfabetyzacji). Problemy gospodarcze oraz niechęć prawicy i klas wyższych do przeprowadzanych reform (obawa przed zmierzaniem ku komunizmowi) doprowadziły do zamachu stanu przeprowadzonego przez wojsko, a popieranego przez USA.

21. **Jânio da Silva Quadros** (od 31 stycznia 1961 do 25 sierpnia 1961), z wykształcenia prawnik, urodzony w 1917 r. Rozpoczął swoją karierę polityczną jako działacz Partii Chrześcijańsko-Demokratycznej (PDC), jednakże często zmieniał barwy partyjne (Partia Socjalistyczna Brazylii, Partia Pracy). Wybory prezydenckie wygrał z ramienia Narodowej Unii Demokratycznej (UDN) lansując hasło walki z korupcją. Przeciwdziałanie kryzysowi gospodarczemu było głównym obszarem jego polityki (wprowadził: 100% dewaluację cruzeiro, redukcję subsydiów na produkty, takie jak pszenica i benzyna, promocję i wsparcie eksportu). Nie miał poparcia w Izbie Deputowanych, co doprowadziło go do decyzji o rezygnacji z urzędu. W 1964 r., w wyniku puczu wojskowego zostały mu odebrana prawa obywatelskie na dziesięć lat. Do polityki wrócił w 1982 r.

20. **Juscelino Kubitschek de Oliveira** (od 31 stycznia 1956 do 30 stycznia 1961), z wykształcenia lekarz, urodzony w 1902 r. Karierę polityczną rozpoczyna w 1935 r. zostając wybranym deputowanym federalnym z ramienia Partido Progressista (PP). W latach 1940-45 był prefektem Belo Horizonte, współtworzył Partię Socjaldemokratyczną (PSD) w Minas Gerais. Jego rządy były jednymi z najbardziej postępowych, objął je z hasłem „50 lat postępu w czasie pięciu lat rządów” (*cinquenta anos de progresso em cinco anos de governo*), co przełożyło się na dynamiczną industrializację, prowadzenie gospodarki planowej (*Plan de Metas*). W okresie 1957-61 średni roczny

wzrost gospodarczy kraju wyniósł 7% PKB. Jego polityka gospodarcza faworyzowała bezpośrednio inwestycje zagraniczne. Był zwolennikiem zbliżenia ze Stanami Zjednoczonymi i wspólnych panamerykańskich działań. Ta prezydentura zasłynęła z budowy i inauguracji nowej stolicy – Brasílii. Po złożeniu mandatu, w latach 1962-64 Kubitschek był senatorem reprezentując stan Goiás, a po zamachu stanu 1964 r. zostały mu odebrane prawa obywatelskie na dziesięć lat. Przebywał na uchodźstwie do 1967 r.

19. **João Fernandes Campos Café Filho** (od 24 sierpnia 1954 do 8 listopada 1955) z wykształcenia prawnik, urodzony w 1899 r. Jako wiceprezydent Republiki, objął urząd prezydenta po samobójstwie prezydenta Getúlio Vargasa. Sprawował urząd do momentu odsunięcia go od władzy przez wojskowych. W trakcie jego krótkiej prezydentury celem rządu było przeciwdziałanie kryzysowi gospodarczemu, w tym wysokiej inflacji. Wprowadził regulacje rynku energetycznego, ujednolicając podatek od energii elektrycznej.

18. **Getúlio Dornelles Vargas** (od 31 stycznia 1951 do 24 sierpnia 1954) z wykształcenia prawnik, urodzony w 1882 r. Prezydent Brazylii w latach 1930-1945, który to okres określany jest jako nacjonalistyczny i populistyczny, a sposób sprawowania władzy jako autorytarny. Ponownie wybrany na urząd prezydenta w 1951 r. Na początku lat 50. Brazylię liczyła ponad 53 miliony mieszkańców i konfrontowała się z problemami finansowymi (wysoka inflacja), rosnącymi potrzebami energetycznymi jak i społecznymi (ubóstwo, rozwarstwienie, silna migracja do miast). W drugim okresie swoich rządów, Vargas kontynuował politykę interwencji państwowej w gospodarce i nacjonalizmu gospodarczego. Wprowadził nową ustawę dotyczącą wyznaczenia minimalnego, które podniesione zostało o 300%. Powołano do życia instytucje państwowe, które stały się kluczowe dla gospodarki kraju, jak: Banco Nacional de Desenvolvimento Económico (1951) i Petrobras (1953). Kierowana przez elity wojskowych i Unię Narodowo Demokratyczną opozycja wobec jego rządów wzrosła na tyle, że 24 sierpnia 1954 r. prezydent popełnił samobójstwo, co wywołało zamieszki na ulicach, a manifestujący okrzyknęli Getúlio Vargasa ojcem biednych (*pai dos pobres*).

17. **Eurico Gaspar Dutra** (od 31 stycznia 1946 do 31 stycznia 1951), z wykształcenia wojskowy, urodzony w 1883 r. Zajmował stanowisko ministra wojny między 1936 a 1945 r. starając się w tym czasie zmodernizować siły zbrojne. Jeden z najwierniejszych współpracowników Getúlio Vargasa i zwolennik *Estado Novo* (Nowego Państwa). Za jego prezydentury weszła

w życie nowa Ustawa Zasadnicza (1946 r.), wytyczająca drogę ku redemokratyzacji kraju. Na poziomie krajowym: wprowadził zakaz gier hazardowych i zamknięcie kasyn, zdelegalizował Partię Komunistyczną, wprowadził nadzór państwowy nad działalnością związków zawodowych, zainicjował budowę kilku hydroelektrowni. Na płaszczyźnie międzynarodowej: zerwano stosunki dyplomatyczne z ZSRR i zacieśniono współpracę, również wojсковą, z USA.

16. **José Linhares** (od 29 października 1945 do 31 stycznia 1946) z wykształcenia prawnik, urodzony w 1886 r. Linhares sprawował prezydenturę Republiki „de facto”, gdy został powołany na to stanowisko przez siły zbrojne, po odsunięciu Vargasa od władzy jako przewodniczący Sądu Najwyższego Brazylii. Linhares objął urząd zgadzając się na prowadzenie tymczasowej administracji do czasu elekcji nowego prezydenta, przygotowując pod kątem prawnym i instytucjonalnym kraj do demokratycznych wyborów.

15. **Getúlio Dornelles Vargas** (od 3 listopada 1930 do 29 października 1945), z wykształcenia prawnik, urodzony w 1882 r. Rozpoczął swoją karierę polityczną jako deputowany stanowy w 1909 r. z ramienia Partii Republikańskiej Stanu Rio Grande do Sul (Partido Republicano Rio-Grandense, PRR). W 1928 r. objął urząd prezydenta stanu Rio Grande do Sul. 3 listopada 1928 r. objął stanowisko szefa rządu tymczasowego w wyniku odsunięcia od władzy Washingtona Luisa i w 1934 r., na mocy nowej Konstytucji, wybrany został na prezydenta Brazylii. Aby nie dopuścić do wyborów przewidzianych na koniec 1937 r., przeprowadził zamach stanu pod pretekstem zagrożenia ze strony komunistów. Rozwiązał Kongres, ogłosił nową Konstytucję i nowy porządek tzw. *Estado Novo*. W pierwszym okresie rządów wprowadził regulacje dotyczące praw pracowniczych (np. ośmiogodzinny dzień pracy czy pracy kobiet). Między 1937 a 1945 r. zapewnił ciągłość restrukturyzacji państwa i profesjonalizacji służby publicznej tworząc DASP (Departament Administracyjny Służby Publicznej), zniósł podatki na granicach międzystanowych i stworzył podatek dochodowy. W tym okresie jego rządy przybierają nacjonalistyczny charakter. Został odsunięty od władzy 29 października 1945 r. Później wybrany na urząd prezydenta w 1951 r.

14. **Júlio Prestes de Albuquerque** (-), adwokat, urodzony w 1882 r. Wybrany na prezydenta w 1930 r., jednakże nie dopuszczony do objęcia urzędu na skutek rewolucyjnego ruchu zainicjowanego 24 października –

Rewolucja 1930, przy wsparciu wojskowych pod przywództwem Getúlio Vargasa.

13. **Washington Luis Pereira de Sousa** (od 15 listopada 1926 do 24 października 1930), z wykształcenia historyk, urodzony w 1869 r. Karierę polityczną rozpoczął jako prezydent stanu São Paulo i senator z ramienia Partido Republicano Paulista. Jego urządowanie zbiega się z wyczerpywaniem się w kraju starego porządku (*República Velha*), kryzysem gospodarczym 1929 r. i spadkami cen kawy na rynku światowym, której Brazylia była głównym eksporterem. W 1927 r. zaostrza cenzurę na wydawnictwa, a także prawo ograniczające prawo do zgromadzeń. W efekcie rosnącego niezadowolonia na 21 dni przed końcem mandatu, prezydent Pereira de Sousa został obalony 24 października 1930 r. przez siły polityczno-wojskowe dowodzone przez Getúlio Vargasa podczas tzw. Rewolucji 1930 roku. Rządy przejęła junta wojskowa.

12. **Artur da Silva Bernardes** (od 15 listopada 1922 do 15 listopada 1926) prawnik z wykształcenia, urodzony w 1875 r. Swoją karierę polityczną rozpoczął jako deputowany federalny z ramienia partii konserwatywnej Partido Republicano Mineiro. Był też prezydentem stanu Minas Gerais (1918-1922). Jego prezydentura zbiega się z silną destabilizacją polityczną kraju, targanego powstaniami przeciw oligarchii ziemskiej i strajkami robotniczymi. Był jednym z uczestników rewolucji 1930 r. Jako ideolog powstania konstytucjonalistów z 1932 r. został uwięziony, a następnie przebywał na uchodźstwie w Portugalii. Wrócił do Brazylii w 1934 r.

11. **Epitácio Lindolfo da Silva Pessoa** (od 28 lipca 1919 do 15 listopada 1922) adwokat, urodzony w 1865 r. Karierę polityczną rozpoczął jako deputowany do Narodowego Zgromadzenia Konstytucyjnego (1890-1891). W latach 1898-1901 był ministrem sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, a między 1902 i 1905 prokuratorem Republiki. Pod jego rządami: zorganizowano uroczystości związane z obchodami 100-lecia niepodległości kraju; zakończono wyznaczanie granic między stanami brazylijskimi; przeprowadzono ważne inwestycje związane z rozwojem kolei i telegrafu. Po złożeniu mandatu zasiadał jako członek w Stałym Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości w Hadze.

10. **Delfim Moreira da Costa Ribeiro** (od 15 listopada 1918 do 28 lipca 1919) pełniący obowiązki w okresie choroby, a następnie po śmierci

wybranego na prezydenta Rodriguesa Salesa, który nie objął urzędu ze względu na stan zdrowia.

9. **Venceslau Brás Pereira Gomes** (od 15 listopada 1914 do 15 listopada 1918), z wykształcenia prawnik, urodzony w 1868 r. Karierę urzędniczą i polityczną rozpoczął jako sekretarz spraw wewnętrznych, sprawiedliwości i bezpieczeństwa publicznego stanu Minas Gerais (1898-1902) a następnie z ramienia partii republikańskiej Partido Republicano Mineiro został wybrany deputowanym. Sprawował funkcję wiceprezydenta w rządzie Hermesa de Fonseca. Jego prezydentura przypada na I wojnę światową, która wpłynęła na deregulację gospodarki brazylijskiej, w tym redukcję eksportu. Z tego powodu prezydent przyjął surową politykę finansową i ekonomiczną, co doprowadziło do licznych strajków generalnych w głównych portach morskich Brazylii. Brás Pereira Gomes był prezydentem, który wypowiedział w 1917 r. wojnę Niemcom, po tym jak niemieckie statki zatopiły jednostki brazylijskie.

8. **Hermes Rodrigues da Fonseca** (od 15 listopada 1910 do 15 listopada 1914), zawodowy wojskowy, urodzony w 1855 r. Był siostrzeńcem pierwszego prezydenta kraju Deodoro da Fonseca. Współzałożyciel partii konserwatywnej Partido Republicano Conservador. Między 1906 a 1909 był ministrem wojny w rządzie Afonso Pena, w tym czasie wprowadził obowiązkową służbę wojskową. Jego prezydentura to okres strajków zarówno wśród robotników, jak i marynarzy. Ci ostatni wzniesili bunt nazywany *Revolta da Chibata*, przeciwstawiając się karom cielesnym, którym byli poddawani w efekcie popełnionych wykroczeń. Hermes da Fonseca używał wojsk federalnych celem zaprowadzania porządku w poszczególnych stanach, tym samym umacniając władzę centralną.

7. **Nilo Procópio Peçanha** (od 14 czerwca 1909 do 15 listopada 1910) z wykształcenia prawnik, urodzony w 1867 r. Był deputowanym w Zgromadzeniu Konstytucyjnym między 1890 i 1891, senatorem z ramienia partii konserwatywnej. Został wybrany na wiceprezydenta Republiki w 1906 r. i objął urząd prezydenta po śmierci Afonso Pena. Krótki okres sprawowania urzędu zbiegł się z kampanią prezydencką.

6. **Afonso Augusto Moreira Pena** (od 15 listopada 1906 do 14 czerwca 1909) prawnik, urodzony w 1847 r. W okresie Imperium sprawował urząd ministra wojny (1882), ministra rolnictwa, handlu i prac publicznych (1883-1884) i ministra sprawiedliwości (1885). Był założycielem Wydziału Prawa w Minas Gerais, również był gubernatorem tego stanu w latach

1892-1894. Pełnił funkcję wiceprezydenta Republiki za rządów Rodriguesa Alvesa, a następnie został wybrany na prezydenta i zmarł w trakcie sprawowania tego urzędu. Jego prezydentura to okres boomu kawowego. Wiele wysiłków ówczesnego rządu było ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów tego rynku i jego zaplecza, czyli rozbudowa portów i trakcji kolejowej.

5. **Francisco de Paula Rodrigues Alves** (od 15 listopada 1902 do 15 listopada 1906), z wykształcenia prawnik, urodzony w 1848 r. Polityk partii konserwatywnej, w latach 1885-87 był deputowanym, a między 1887-88 prezydentem prowincji São Paulo. W rządzie prezydenta Floriano Peixoto pełnił funkcję ministra gospodarki. W trakcie swojego mandatu skupił się na rozwoju obszarów miejskich i rozbudowie stolicy, czyli Rio de Janeiro. Za jego prezydentury podpisany został Traktat z Petrópolis (*Tratado de Petrópolis*) między Brazylią a Boliwią. Rodrigues Alves ubiegał się w 1918 r. ponownie (z sukcesem) o prezydenturę, jednakże nie objął urzędu ze względu na stan zdrowia a następnie śmierć, spowodowaną zakażeniem grypą hiszpanką.

4. **Manuel Ferraz de Campos Sales** (od 15 listopada 1898 do 15 listopada 1902), adwokat, urodzony w 1841 r. Działacz partii republikańskiej (Partido Republicano de São Paulo), członek Zgromadzenia Konstytucyjnego (1890-91). Jego wybór na prezydenta to wyraz ogromnych wpływów kawowej oligarchii na politykę kraju. Był zwolennikiem centralizacji władzy. Jednym z jego ważniejszych osiągnięć jest powołanie do życia instytutu medycznego Instituto de Manguinhos, który zajął się produkcją szczepionek przeciw dżumie.

3. **Prudente José de Morais e Barros** (od 15 listopada 1894 do 15 listopada 1898), prawnik, urodzony w 1841 r. Swoją karierę polityczną zaczął jako szef rządu stanu São Paulo, był prezydentem Narodowego Zgromadzenia Konstytucyjnego urzędującego w latach 1890-1891. Był pierwszym cywilnym prezydentem Brazylii i przedstawicielem interesów oligarchii rolnych (głównie kawowych) oraz regionu São Paulo. Jego prezydentura spotkała się z silną opozycją wielu sektorów, zarówno zwolenników konsolidacji władzy republikańskiej, jak i monarchii. W 1897 r. ze względu na stan zdrowia, w wykonywaniu obowiązków zastąpił go wiceprezydent Manuel Vitorino.

2. **Floriano Vieira Peixoto** (od 23 listopada 1891 do 15 listopada 1894) zawodowy wojskowy, z wykształcenia inżynier, urodzony w 1839 r. Brał udział w wojnie paragwajskiej (*Guerra de la Triple Alianza*), był prezydentem prowincji Mato Grosso. Zwolennik abolicji niewolnictwa, wziął

udział w procesie ustanawiania Republiki, na początku 1891 r. objął urząd wiceprezydenta, a następnie, wraz z rezygnacją prezydenta Deodoro Fonseca, został prezydentem Brazylii. W trakcie swojej prezydentury zyskał przydomek marszałka ze stali (*Marechal de Ferro*). Główne działania rządu Peixoto skierowane były na umacnianie struktur państwowych, w obszarze zdrowia i edukacji.

1. **Manuel Deodoro da Fonseca** (od 15 listopada 1889 do 12 listopada 1891), wojskowy, urodzony w 1827 r. Uczestnik wojny paragwajskiej. Prezydent prowincji Rio Grande do Sul (1885), zwolennik zniesienia niewolnictwa. Objął zwierzchnictwo nad prowizorycznym rządem Republiki 15 listopada 1889 r., a w wyniku wyborów pośrednich objął urząd prezydenta 25 lutego 1891 r. Jedną z pierwszych decyzji rządu prowizorycznego było ustanowienie rozdziału między Państwem a Kościołem. W 1890 r. wprowadzono Kodeks Karny, zreformowano Kodeks Handlowy, a w 1891 ogłoszono wejście w życie pierwszej Konstytucji Republiki, wzorowanej na konstytucji Stanów Zjednoczonych. Rui Barbosa kierował w tym czasie polityką gospodarczą kraju. Kryzys polityczny wynikły z konfliktu między monarchistami a republikanami doprowadził prezydenta do decyzji o rezygnacji z urzędu.

Opracowała *Katarzyna Dembicz*
Uniwersytet Warszawski

Źródła

<http://www.biblioteca.presidencia.gov.br/publicacoes-oficiais/catalogo/fhc/os-presidentes-e-a-republica-2001.pdf>

<http://www.biblioteca.presidencia.gov.br/publicacoes-oficiais/catalogo/fhc/os-presidentes-e-a-republica-2001.pdf>

<https://www.pagina12.com.ar/494682-brasil-cuando-asume-lula-como-es-el-traspaso-de-mando-y-por->

<https://www.te.gob.mx/juriselector/OEA/content/codigo-electoral-de-brasil-y-leyes-complementarias>

<https://www.te.gob.mx/juriselector/OEA/sites/default/files/legislacion/2.%20Codigo%20Electoral%20de%20Brasil%20y%20Leyes%20Complementarias.pdf>

<https://www.newtral.es/sistema-electoral-brasil-como-funciona-elecciones-brasil/20221003/>